

International Journal of Social Sciences

ISSN:2587-2591

DOI Number:<http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.20.4>

Volume 8/4

2024 p. 56-71

VI. LEO'NUN TAKTİKASINDA MUHASARALAR

THE SIEGES IN LEO VI'S TAKTIKA

Fuat HACISALİHOĞLU*

ÖZ

Çağları aşan bir zaman diliminde var olup medeniyet yaratma başarısı gösteren Roma İmparatorluğu farklı güç odaklarının da tarih sahnesinde söz sahibi olmaya başlamasıyla doğudaki topraklarına çekilip küçülerek zaman zaman epeyce zorlu geçen bir mevcudiyet mücadelesi içerisine girmiştir. Ancak sağlam bir savunma stratejisi ile bu sıkıntılı sürecin üstesinden gelinerek imparatorluğun 15. yüzyıla taşınması sağlanmıştır. Mevcudu koruma temelinde kurgulanan bu stratejide ön plana çıkan müstahkem yerleşimler; muharebelerin, daha ziyade bu merkezler etrafında cereyan eden muhasaralara dönüşmesine yol açmıştır. Bu dönüşümle birlikte kadim bir geleneği bünyesinde barındıran muhasara usulleri, Doğu Roma muharebe sistemi içerisinde büyük bir gelişme yaşamıştır.

Ekseriyetle muhasara tarzında gerçekleşen Orta Çağ muharebeleri, ister taarruz isterse de müdafaa konumunda bulunulsun çok boyutlu askerî strateji ve taktik geliştirmeyi gerektirdiğinden karmaşık bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte muzafferiyet; muharebe araçları tasarlamak, matematiksel hesaplar yapmak, malzeme bilgisine sahip olmak, tünel kazma tekniklerini geliştirmek, statiğin mekanikle ilgisini kurabilmek gibi temel ve ileri mühendislik tecrübesi gerektirmekteydi. Bu sofistike boyuta maliye, psikoloji, sosyoloji ve istihbarat gibi alanlar da eklenince hatırı sayılır bir birikim ve donanım vakıf olma durumu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda muhasaraların sonucunu belirleyen temel dinamik pek çok alanda yetkinlik kazanmaktan geçmiştir.

Geçmişin kaydının tutulduğu kronikler Doğu Roma'nın içinde bulunduğu muhasaraları tasvir ederek olayların gelişimi hakkında kıymetli bilgiler vermektedir. Bunlarla birlikte harp tarihi araştırmalarında faydalanılan başka bir yazım türü de didaktik nitelikte talimatlar içeren taktika, strategika, poliorkétika, strategema ve naumakhiká adlı askerî el kitaplarıdır. Bu eserlerden bilhassa poliorkétikalar muhasaralarda kuşatma ve kuşatılma durumlarında takip edilmesi gereken stratejik ve taktik bilgileri yönerge biçiminde sunmaktadır. Bu metinde tahlilden ziyade taktika niteliğindeki bir eserin muhasara ile ilgili anlatısı betimlenmeye çalışılmıştır.

* Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, E-mail: fuathacisalihoglu@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8330-4840, Ordu, Türkiye.

Bu çalışmanın müstahkem mevkiiler etrafında cereyan eden muharebelerin antropolojisi üzerine bir kanaat oluşturması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: VI. Leo, Taktika, Muhasaralar.

ABSTRACT

In a time span that transcends the ages, The Roman Empire, which existed and succeeded in creating a civilization began to shrink towards its eastern territories as other power centers began to have a say on the stage of history, and entered into a struggle for existence that was quite difficult from time to time. However, through a solid defense strategy, the empire managed to overcome this difficult period and sustain itself into the 15th century. Within this strategy, which was fundamentally designed to preserve what already existed, fortified settlements came to the forefront, leading to battles often transforming into sieges around these centers. With this transformation, siege procedures, which embodied an ancient tradition, experienced significant development within the Eastern Roman military system.

Medieval warfare, which predominately took place in the style of sieges, had a complex structure as they required the development of multidimensional military strategy and tactics, whether in offensive or defensive positions. Moreover, achieving victory required fundamental and advanced engineering expertise, such as designing war machines, performing mathematical calculations, possessing knowledge of materials, developing tunneling techniques, and understanding the relationship between statics and mechanics. When additional fields such as finance, psychology, sociology, and intelligence were incorporated into this sophisticated structure, the need for considerable knowledge and expertise emerged. In this context, the fundamental dynamic determining the outcome of sieges relied on achieving proficiency in many areas.

Chronicles, which recorded the events of the past, provide valuable information about the progression of events by describing the sieges in which the Eastern Roman Empire was involved. In addition to these, another type of writing utilized in the study of military history is instructional military handbooks, such as taktika, strategika, poliorkétika, strategema and naumachiká. Among these, poliorkétika in particular present strategic and tactical information to be followed during sieges, both for besieging and defending, in the form of directives. Rather than an analysis, this text seeks to describe the narrative on sieges found in the taktika. This study is expected to form an opinion on the anthropology of the battles that took place around fortified positions.

Key Words: Leo VI, Taktika, Sieges.

Giriş

Doğu Roma İmparatorluğu, jeopolitik bakımdan siyasi hareketliliğin yoğun olarak yaşandığı tarihî bir coğrafyanın üzerinde varlık göstermiştir. İmparatorluk askerî olarak Persler, Araplar, Selçuklular, Slavlar, Peçenekler, Avarlar, Bulgarlar ve çeşitli barbar gruplara, siyasi olarak -patrikhane ile papalık arasında yaşanan gerginliğin gölgesinde-

Avrupa'da büyüyen Karolenj ve Alman imparatorlukları ile Macar Krallığı'na ve ticari olarak da Venedik, Cenova ve Pisa gibi tacir İtalyan cumhuriyetlerine karşı ayakta kalma çabası içerisinde olmuştur. Bu kaotik ortam 12. yüzyılın sonunda imparatorluğun ikinci sınıf bir devlete dönüşmesine yol açmıştır (Haldon, 2009, p. 8).

Bu zorlu politik ve ekonomik ortamda imparatorluk düzeninin sürdürülebilir kılınması savunma merkezli askerî politikaların istikrarlı bir biçimde yürütülmesine bağlıydı (Haldon, 2003, p. 43). Bu temel strateji yüzyıllar boyunca özünü kaybetmeden devam ettirilmiştir. 10. yüzyılda, kaybedilen toprakların geri alınması için başlatılan harekâtlar bile bu savunma stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Decker, 2016, s. 217-218). Doğu Roma, imparatorluğa dönüştüğünde lejyonlar ve limesleri elinde tutan yardımcı birliklerin mevcudiyetinin son bulmuş olması ülke savunmasında esnek bir müdafaa stratejisinin benimsenmesini kaçınılmaz kılmıştır. Bu stratejide iç bölgeleri istilacılara karşı koruyan genellikle müstahkem şehirlerden oluşan bir ağ inşa edilmiştir. Roma idari aygıtı; ticari ağları, endüstriyel altyapısı ve tebaası ile şehir imparatorluğu temelinde gelişim gösterdiğinden komplike konumları ile şehirler (Makrypoulias, 2018, p. 356-357) bu savunma ağının ana lojistik merkezlerini oluşturmuştur.

Bu stratejik bağlam çerçevesinde 4. yüzyıldan itibaren planlı bir yapılanma ile irili ufaklı müstahkem mevkiiler ve bunlar arasında garnizonlarla korunan bir savunma hattı oluşturulmaya başlanmıştır. 7. yüzyılda meydan muharebelerinde püskürtülemeyen Arap hücumları Doğu Akdeniz bölgesinin politik coğrafyasında büyük bir değişime yol açarak imparatorluk ordularının önce Kuzey Suriye ve Mezopotamya'ya kısa bir süre sonra da Toros ve Antitoros Dağları'na doğru çekilmesine yol açınca (Haldon, 2003, p. 69, 71) savunma stratejisi oluşturma vizyonunun haklılığı ortaya çıkmıştır. Zira Müslümanların seyyar kıtalarının ülke içine düzenledikleri yağma akınları sosyo-ekonomik dokunun bozulmasına yol açıp imparatorluğu istikrarsızlaştırarak gerileme sürecine sokmuştur.

Bu kargaşa, halkı müstahkem şehirlere ve kalelere sığınmaya zorlamış dolayısıyla ordular da küçülerek tehdit altındaki bölgeleri koruyan yerel garnizonlar biçiminde örgütlenmek durumunda kalmıştır. Yakın muharebeyi göze alamayan daha ziyade savunma anlayışı etrafında gelişim gösteren bu sistemde mahalli thema orduları kurulmuştur (Decker, 2016, s. 40-43). Bu köklü değişim neticesinde Roma ordusu yerel örgütlerden müteşekkil daha sistematik bir savunma stratejisine geçerek eyaletler arasında yeni üs bölgelerine bölünmüştür. Bu ayrışmanın arka planında ordunun hem lojistik ihtiyaçlarının karşılanmasına hem de hareket kabiliyetinin geliştirilmesine yönelik pragmatik bir yaklaşım bulunmaktaydı (Haldon, 2003, p. 65-66). Zira küçük çaplı çatışmalara merkezî bir ordunun karşılık vermesi pek mümkün değildi.

İmparatorluk ordularının zaman içerisinde değişen konjonktüre göre dönüşüme uğrayıp daha dinamik bir şekil alması 10. yüzyılda tedricen ve kısmi olarak eski gücüne kavuşmaya başlayacak olan Doğu Roma'ya vakit kazandırmıştır. Nitekim imparatorluk 960 ile 1025 yılları arasında yeniden genişleme dönemine girmiştir. II. Niképhoros

Phòkas, I. İòannès Tzimiskès ve II. Basileios dört yüzyıl önceki Justinianus döneminden sonra yeniden iddialı seferler düzenlemeye başlamıştır. Bu seferlerin ana stratejisi, hem çevre bölgeler üzerinde kontrolü sağlamak hem de ileride gerçekleştirilecek seferler için önemli görülen kasabaları ve kaleleri ele geçirmektir. İlginin kalelere ve surlarla çevrili yerleşimlere yönelmesi beraberinde kapsamlı muhasara muharebelerini getirmiştir. Suriye'ye giden yol bu şekilde açıldığı gibi Bulgar tehdidi de bu yaklaşımla son bulmuştur (McGeer, 2016, p. 519).

Antik Çağ, muhasara usulünün imparatorlukların elinde yayılmacı stratejinin ana aracı olarak ortaya çıkışına ve ardından kullanımına tanıklık etmiştir (Makrypoulias, 2018, p. 356-357). Bu izleğin itaatkâr takipçisi olan Doğu Roma'nın karar vericileri, daha ziyade savunma ihtiyacı ile stratejik değeri olan kaleleri ele geçirme politikası izleyerek uzun vadede imparatorluğun savunma anlayışının temel unsurunu bu yönde takdir etmiştir (Haldon, 2009, p. 46). Böyle olmakla birlikte Doğu Roma şehir ve kale muhasara teknikleri çok gelişmiş bir sistematiğe sahip değildi. Kaynaklarda muhasara usulleri hakkında ayrıntılı bilgilere nadiren değinilmiş daha ziyade düşman kalesinin veya şehrinin gücü ve ona karşı kullanılan taktikler tanımlanmıştır. Bunlar arasında en temel taktik, can kaybına yol açacak ve çoğu zaman geri püskürtülebilecek saldırılara girişmektense düşmanın ikmal yollarını keserek içeridekileri teslim olmaya zorlamaktan ibaretti (Haldon, 2003, p. 183-184). Kaleler genelde zorlu coğrafyalara inşa edildiklerinden saldırı ile alınmaları zordu. Bu nedenle çoğu kere garnizonların erzaksız bırakılması ve korkutulması tercih edilmiştir. Bu durum kalelerin çok sık el değiştirmesine yol açmıştır (Haldon, 2009, p. 50).

Doğu Roma askerî geleneği, sosyo-ekonomik yapı ile politik ve idari anlayışın değişimine paralel bir gelişim göstermiştir. Bu süreçte askerî yapılar tamamen terk edilmeyip (Cheynet, 2018, s. 156) sadece zamanın ihtiyaçlarına göre gerek görüldükçe güncellenmiştir. Doğu Roma'nın erken dönemlerinden intikal eden anlatıların 4. yüzyıldan 10. yüzyıla ve sonrasına kadar kullanımda olan muhasara araçlarının büyük ölçüde Greko-Romen geçmişin devamı olan bir çizgiyi takip etmiş olduğunu göstermesi, (Makrypoulias, 2018, p. 381) askerî gelenekler noktasında muhafazakâr bir tutum içerisinde olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim Helenistik dönemde muhasaraların işleyişi ve savaş makinelerinin kullanımı için yürürlükte olan talimatlar 1200 yıl sonra bile yararlı bulunmaya devam ederek 10. yüzyıl Doğu Roma askerî eğitim kılavuzlarında yer almaya devam etmiştir (Sullivan, 2016, p. 497-500).

Her ne kadar muhasara muharebelerinin Orta Çağ tarihinde oynadığı rolün sistematik olarak incelenmesi yakın zamanlara ait bir gelişme gibi görünse de askerî mühendisliğe olan akademik ilgi bilimsel tarihyazımının başlangıcından önceye dayanır (Makrypoulias, 2018, p. 356). Zira Antik ve Orta Çağ tahkimat prensiplerinin çoğu tarihsel süreklilik içerisinde milattan evvel 2. yüzyıldan beri bilinmekte hatta yer altında tüneller açma, koçbaşı kullanma, kuşatma kuleleri inşa etme ve çeşitli evsafta mühimmat atmaya yarayan makineler tasarlama gibi teknikler Helenistik dönemden beri kullanılmaktaydı.

Böyle olmakla birlikte etkin duvar yıkıcı araçların ortaya çıkışına kadar tahkimat yöntemlerinde temel bir değişiklik yapılmamıştır. Savunma mekanizmaları geliştirilmiş ancak muhasaraların işleyiş mantığı aynı kalmıştır (Foss & Winfield, 1986, p. 3).

10. Yüzyıl Taktikalarında Muhasaralar

Antik Yunan ve Roma İmparatorluğu'nun askerî tecrübelerinin, kaleme alındıkları dönemin güncel gelişmeleriyle sentezlenerek imparatorluk ordusunun sevk ve idaresi için yol gösterici talimatlara dönüştürüldüğü taktika adlı kitapçıklar aynı zamanda muharebelerde uygulanacak manevra taktikleri, stratejiler, lojistik planlamaları ve silah teknolojisi hakkında gelecek nesillere bilgi aktarımı yapılmasını sağlayarak ordu nizamının ve askerî geleneğin sürdürülebilirliğini temin etmiştir. Askerî kaygılarla mı yoksa propaganda amacıyla mı yazıldığı hususu bir tartışma konusu olmakla birlikte Doğu Roma askerî tarihyazımının ana kaynaklarından olan bu eserlerin, yazıldıkları dönemin askerî dünyası hakkında pek çok ipucu sunduğu inkâr edilemez.

10. yüzyılda imparatorluğun strateji değiştirerek müdafaa konumundan çıkıp taarruz safhasına geçişi askerî kılavuzlara duyulan ilgiyi artmıştır. Bu dönemde derlenen eserler arasında VI. Leo'nun taktikası (yaklaşık 905), *De Obsidione Toleranda* (924'ten sonra), *Sylloge Tacticorum* (yaklaşık 950), Niképhoros Phòkas'a atfedilen *Praecepta Militaria* (yaklaşık 965), *De Re Militari* (yaklaşık 975), *De Velitatione Bellica* (yaklaşık 975) ve Niképhoros Ouranos'un taktikası (yaklaşık 1000) bulunur. Bu eserlerin çoğu, savaşa kapsamlı bir bakış açısıyla yaklaşmış ancak bunlardan bazıları muhasaralara ayrı bir başlık açma gereği duymuştur. Zira Melitene, Edessa, Chandax ve Aleppo gibi surlarla çevrili şehir ve tahkimatların muhasara edilerek alınması bu yüzyıl seferlerinin önemli bir parçasını oluşturmuştur (Sullivan, 2000, p. 15-16).

Bu seferler toprak genişliğini artırmanın yanı sıra ülke savunmasına derinlik kazandırmak amacıyla düzenlenmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak dönemin taktisyenleri eserlerinde şehirlerin korunması ve yıpratma savaşını öne çıkarmış, muhasara makinelerinin yapımı ve stratejik tahkimatlarının güçlendirilmesine odaklanmıştır (Cheynet, 2018, s. 168-169). Bu strateji değişiminin bir yansıması olarak Antik şehirlere birtakım yatırımlar yapılmıştır. Nitekim 11. yüzyıl ve sonrasına da egemen olan bu anlayış neticesinde büyük meydan muharebeleri azalmış önemli kaleleri ele geçirmek için tasarlanan ablukalar en karmaşık askerî operasyonlar haline gelmiştir (Rojas, 2014, p. 55-56).

İmparatorluğun içinden geçmekte olduğu bu süreç ve tercihler Doğu Roma askerî yazını içerisinde muhasara usullerini münhasıran müstakil bir biçimde ele alan poliorkétikaların 10. yüzyılda daha görünür olmasını sağlamıştır. Bu yüzyılda kaleme alınan, müellifi belli olmayan, bu türdeki eserlerden biri olan *De Obsidione Toleranda* adlı eser kuşatmalara direnmeye yöneliktir ve izlenmesi gereken stratejiyi direnmek zorunda olanların bakış açısından sunar. Bu tür içinde değerlendirilen bir diğer anonim eser, Damaskoslu Apollodoros'un kılavuzundan yararlanılarak yazılan, muhasara makinelerinin nasıl üretilceği ile ilgili bilgi veren *Parangelmata Poliorkétika*'dır. Aleksandriyalı Heron'un

eserinden faydalanılarak derlenen ve dönemin teknik bilgi seviyesini ortaya koyan, *Geodesia* adlı çalışma ise geometrik hesaplamaları konu edinerek muhasara esnasında mesafeleri tahmin etmek için kullanılan ölçüm araçları hakkında malumat verir (Sullivan, 2000).

Orta Çağ Doğu Roması'nın önemli figürlerinden olan VI. Leo 10. yüzyılın başlarına tarihlenen *Savaş Taktiklerine Dair Kısa Talimatlar* (The Taktika of Leo VI, 2010) adlı derleme niteliğindeki taktikasında hem kendinden evvelki taktisyenlerin verdiği bilgileri kaybolmaktan kurtarmış hem de gelişmekte olan taktik ve stratejiler ile silah teknolojisinin kaydettiği ilerlemeler üzerine paha biçilmez bilgiler vermiştir. Eser, sofistیک bir anlatımdan ziyade pragmatik ve didaktik olmakla birlikte askerî tarih ile ilgili Antik Çağ'dan miras kalan anlatıları yazınsal alana oldukça başarılı bir biçimde taşımıştır. Bu yönüyle VI. Leo, geleneğin sürdürülmesinde ve aktarımında önemli bir rol oynamıştır. Eserde kurmay seviyesinde bir komutanın taşınması gereken nitelikler, silahlar, teçhizat, eğitim, disiplin, ordugâh, muharebe ve muhasara ile taarruz ve müdafaa usulleri, deniz savaşları, diğer milletlere dair bilgiler ve son olarak askerî konularla ilgili özet niteliğindeki özlü sözler bölümü yer almaktadır. Doğrudan askerî doktrinlerden oluşan metin askerî tarih araştırmaları içerisinde önemli bir yere sahiptir.

VI. Leo taktikasında 1. yüzyılda kaleme alınan Onasandros'un *Strategikosundan* ve 6. yüzyıl sonu ile 7. yüzyıl başına tarihlenen Mavrikios'un *Strategikonundan* yararlanmışır. 10. yüzyıl için yetkin bir referans eseri haline gelen bu taktika askerî deneyim ve bilginin sürekliliğini sağlayan simbiyotik ilişki ağının bir ürünü olarak kendinden sonraki strategikalara kaynaklık etmiştir (McGeer, 1991, p. 2008). Bununla birlikte VI. Leo'nun taktikasında yer alan muhasaralara yönelik talimatlar çoğunlukla Onasandros ve Mavrikios'ta bulunan -özellikle taktiksel ve psikolojik- önerilerin büyük ölçüde tekrarı ve modernize edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu durum talimatların çoğunun yüzyıllar sonra da geçerliliğini sürdürdüğünü doğrulamaktadır. Örneğin; *Strategikonda* bahsi geçen birliklerin kaydırılmasına dayanan klasik taarruz taktiği, hem VI. Leo hem de Niképhoros Ouranos tarafından ve dolaylı olarak da *De Re Militari*'de önerilmeye devam etmiştir. Devamlılığın getirdiği bu birikimin Arap tehdidinde bir yanıt olarak nasıl icra edildiğini 10. yüzyılda kaleme alınan el yazmalarından takip etmek mümkündür (McGeer, 1988, p. 135). Nitekim imparatorluğun irredantist bir anlayış doğrultusunda taarruz stratejisine geçerek elde ettiği askerî başarılarında VI. Leo'nun taktikasından Niképhoros Ouranos'un taktikasına kadar geçen süreçte oluşturulan tecrübe aktarımının payı büyüktür (Sullivan, 2016, p. 498).

VI. Leo, eserinde şehir muhasaraları ve müdafaaları hususunu, geliştirdiği stratejik ve taktik önerilerle kurumsallaştırma çabası içerisinde olmuştur. Bu bağlamda muhasaralar ile ilgili olarak; strategosun özellikleri, muhasaranın fizibilitesi, lojistik ihtiyaçlar, askerî nizam, istihkâmlar, müdafaa ve taarruz hatları, istihbarat çalışmaları, muhasara ve müdafaa muharebelerinde uygulanacak taarruz ve sızma taktikleri, akılcı stratejiye dayalı

pratik çözümler, teçhizat, silah ve savaş makinelerinin inşası ve kullanımı, erzak ve su temini gibi teknik konular detaylı bir biçimde anlatılmaktadır.

Bu klasik anlatının dışında eserin yangın çıkarma, gece saldırıları tertip etme, korkunç sesler çıkarma ve söylentiler yayma gibi yanıltma ve yıldırma taktikleri ile moral üstünlüğünü ele geçirme faaliyetlerine değinen kısımlarında muhasaraların psikolojik yönüne dair çarpıcı örnekler verilmektedir. Bununla beraber muharebe edilerek ya da edilmeksizin şehirlerin teslim alınma sürecinde işletilecek diplomatik yollar izah edilmektedir. Son olarak muhasaralara karşı taraftan bakan müellif, bir Doğu Roma şehrinin muhasara altına alınması durumunda yapılması gerekenler hakkında bilgi vermektedir.

VI. Leo'nun Taktikasında Muhasara Usulleri

VI. Leo'nun taktikasında strategos yazılı talimatları mevcut duruma göre analiz edebilen yaratıcı bir stratejist ve taktisyen olarak tanımlanır. Zira muhasara koşulları yer ve zamana göre değişkenlik gösterebileceğinden hem kuşatma hem de kuşatılma anında strategostan geçmiş tecrübelerden de faydalanarak yeni yöntemler geliştirmesi istenir. Bu nedenle talimatların kati kurallardan ziyade aklın ön plana çıkarılması ile güncellenmesi gerektiğine dikkat çekilir. Dolayısıyla muhasaralarda görev alan bir strategosun cesur, zeki, tecrübeli, yaratıcı, sağduyulu, öngörülü bir kurmay ve muharebe makineleri hazırlayabilecek vasıfta bir mühendis olması gerektiğine vurgu yapılır. Bu niteliklerin strategosta var olup olmadığı muhasara edilecek kale ya da şehrin yakınında kütüklerle desteklenen taş ya da tuğladan örülen duvarla çevrili müstahkem bir kuşatma kalesini düşmana fark ettirmeden 10-12 gün içerisinde inşa etmesi istenerek sınanır. VI. Leo bu inşaatın nasıl yapılacağını ve korunacağını askerî taktikler eşliğinde tarif etse de nihayetinde strategos tüm harekâtın tek icracısı olarak görülüp alınacak her türlü sonuçtan sorumlu tutulur.

Bu komutanın muhasara altındayken düşmanın her hamlesine karşılık verebilecek, karşılaştığı her durumun üstesinden gelebilecek çözüm odaklı biri olması beklenir. VI. Leo cesaret gerektiren girişimlerde strategosun kendini kanıtlamasını ister. Başarıyı yalnızca strategosun operasyonel becerisi ve atikliğine değil zeki ve cesur subayların komutasında korkusuz ve iyi silahlanmış askerlerden oluşan güçlü bir birliğe ve surlar, kapılar, makineler yapabilen zanaatkârlara sahip olmasına bağlar. Zira ancak topyekûn hareket edildiği takdirde başarı beklentisinin karşılanabileceğinin bilincindedir.

Taktikada muhasara operasyonlarında önceliğin, taarruzdan ziyade ordunun güvenliğine verilmesi gerektiği üzerinde durulur. Dolaylı da olsa muhasara edilen kaleye düzenlenecek taarruzun etkili olması garnizonun güvenliği için oluşturulacak istihkâmın güçlü kılınmasına bağlanır. Bu çerçevede olası bir bozguna uğramamak için alınması gereken önlemler sıralanır. İlk kamp kurulan alanın ya derin bir hendekle ya da taş, tuğla, ahşap gibi malzemeler kullanılarak düşmandan korunması istenir. Aynı zamanda vagonların, insanların ve erzakın üç ya da dört ay boyunca güvenlik içerisinde bulunacağı

müstahkem bir alan oluşturulması tavsiye edilir. Bununla birlikte kamp alanının güvenliğinin sağlanması için şehrin ya da kalenin kapılarına ve tahkimatların geçiş noktalarına asker yerleştirilmesi önerilir.

Özellikle en beklenmedik yerlere -ister müdafaa isterse de taarruz hattında olsun gece veya gündüz ani bir saldırı tehdidini önlemek için- çok sayıda çevik ve dikkatli gözcü yerleştirilmesi gerektiğinin altı çizilir. Ani saldırılar daha ziyade karanlıkta yapıldığından cephenin her iki yanında da özellikle geceleri bu tür bir güvenlik önlemi alınmasının gerekliliğine dikkat çekilir. VI. Leo gece karanlığının, kuşatanlara psikolojik bir üstünlük sağlayıp önemli bir fırsat sunduğunu ileri sürer. Ancak karanlık iki taraf için de korkutucu olsa gerektir.

Muhasaraların ana stratejisi içeridekileri çatışmaya girmeden teslim olmaya ikna etmek üzerine kuruludur. Bu düşünce doğrultusunda VI. Leo öncelikle yiyecek ve su gibi ihtiyaçların içeridekilere ulaşımının engellenmesi ister. Bu mümkün değilse ve içeridekilere uzun süre yetecek miktarda erzak ikmali yapılmışsa kuşatma aletlerine başvurulması tavsiyesinde bulunur. Taktikasında silah kullanmaksızın bir şehir ya da kalenin içindekileri teslim alma hususunda neler yapılması gerektiğinden bahis açan VI. Leo, öncelikle muharebeye girişmeksizin işin başında, ağır ve sert şartlar öne sürmeden, ilk olarak atların silahların ya da taşınabilir diğer mallardan bazılarının teslim edilmesi gibi makul şartlar öne sürerek içeridekileri fikir ayrılıklarına sürükleyip direniş göstermelerine engel olmayı veya tehlikelerle yüzleşme konusunda tereddütlerini artırmayı hedefler. Nitekim eğer şartlar ağır ve sert olursa kuşatılanlar risklerin daha kabul edilebilir olduğunu düşünebilir ve bu da onları öne sürülen teklifleri reddetmek için birleştirip muhasaraya karşı dirençlerinin artmasına neden olabilir. Bu taktik aynı zamanda içeridekiler üzerinde üstünlük sağlamaya yönelik psikolojik harbin de bir parçasıdır.

Aslında Doğu Roma'da barışın erdemleri övülüp savaş genellikle kınanırdı (Haldon, 2009, p. 9). Hatta Romalılar düşmanlarını savuşturabilmek için rüşvet verip antlaşmalar dahi imzalayabiliyorlardı. Bu durumun düşman sayısını artıracığı öngörülse de 1453 yılına kadar ayakta kalabilmenin yollarından biri de buydu (Heath, 2014, s. 5). VI. Leo iletişim kanallarını açık tutarak ahalinin güvenini kazanmaya önem verir. Muhasara edilenlerin dilinde silah taşımayan kişilerin öldürülmeyeceği sadece silah taşıyanların öldürüleceğinin ilanı ile içeride doğacak endişe ve korkunun direnişi sona erdirebileceğine inanır. Bu iyi niyet gösterisi düşman saflarından devşirilen hainlere nazik davranılması emrinde kendini yeniden gösterir. Bu kişilere verecekleri gerçek bilgilere karşılık çeşitli garantiler ve sözlerin verilmesi önerilir. Burada komutanın ahlaki bir sorgulama içine girerek çekince göstermemesi, pragmatik düşünüp hareket etmesi tavsiye edilir.

VI. Leo zekice bir hamle ile uzun süren muhasaralarda şehrin dışında ele geçirilenlerden genç erkeklerin tutsak alınmasını; kadınların, çocukların, yaşlıların ve güçsüzlerin ise

şehre geri gönderilmesini ister. Çünkü ona göre işe yaramaz yaştaki insanlar yiyecekleri tüketip kuşatılanlara hiçbir fayda sağlamayacağı gibi sorun da çıkaracaktır. Böylece şehirdekilere insanca muamele beklemeleri için bir neden de verilmiş olacaktır. Bu psikoloji ile içeridekilerin dirençlerinin kırılacağına inanılır.

Muhasaralarda tatbik edilen psikolojik harp usullerinin arka planındaki en etkili amil, korku unsurudur. Bu bağlamda korkuyu tetikleyen başat unsur karanlıktır. VI. Leo muhasaraların gece operasyonlarında sürdürülmesinin kuşatma altında olan insanlar arasında daha fazla korkuya neden olduğunu belirtir. Nitekim karanlıkta ne olup bittiği görülemez, insanların kafası karışır hatta moralleri bozulur bu da gece boyunca pek çok korkunç şeye maruz kalınacağı düşüncesini doğurur. Ona göre gece olan her şey kuşatma altındaki insanlar arasında daha fazla korkuya sebep olur ve bu yüzden askerler çok çabuk gevşer hatta boyun eğmeyi seçebilir. Böyle bir durumda bir ya da iki askerın surlara tırmanmasını sağlamak içeridekilerin tüm ordunun duvara tırmandığını düşünmesine yol açabilir. Bu durum askerlerin kaçmasına ve surların ıssız bırakılmasına yol açabilir. VI. Leo bu bahiste korkuyu yönetmeyi öğretmektedir.

Muhasaralar meydan muharebelerinden farklılık arz ettiği için sabrın ve dayanıklılığın daha fazla ön plana çıktığı stratejik üretimler gerektirir. VI. Leo bir yandan ordunun yorgun düşmemesi için askerlerin tamamının her gün savaşa götürülmemesini isterken bir yandan da taarruzların gece ve gündüz ara verilmeksizin sürdürülmesini emrederek içeridekilerin yıldırılıp çözülmesini amaçlar. Böyle bir durumda ya kendi istekleriyle teslim olmaları ya da üzerlerine gelen tehlikelerden dolayı dikkatsizleşecekleri için istemeyerek de olsa esir düşmeleri beklenir.

VI. Leo, emir altındaki askerlerin psikolojilerine yönelik de birtakım önlemler alınması talimatını verir. Çarpışmalar sırasında insanların haykırıları ve kalkanların çarpışma sesinden kaynaklanan gürültünün askerleri gereksiz yere huzursuz edip strese sokmamasına dikkat edilmesini ister. Bu nedenle askerlerin gürültünün uzağında, tahkimattan bir veya iki mil uzakta kamp kurmasını emreder. Amaçsızca gerçekleştirilen saldırıların kayıplara ve yılgınlığa yol açabileceği ve dahi kuşatma altındakilere cesaret verebileceği noktasında komutanı uyarır. Bu tür olayların yaşandığı hatırlatılır. Bununla birlikte kalabalık ve güçlü olsa da düşmana karşı öngörülemeyen bir saldırının yaratacağı panik ve korkuyla zafer kazanılabileceği ileri sürülür.

Muharebe alanlarında ordunun galibiyeti -belki de daha önemlisi askerlerin hayatta kalabilmesi- için her şeyin mübah görülebileceği akılda tutulursa her türlü hilenin yapılması normal kabul edilmelidir. Nitekim geçmişin tecrübesi birbirinden farklı pek çok şaşırtıcı yaşanmışlıkla doludur. Bu hususta VI. Leo yanılma taktiklerinin uygulanmasında mahir görünmektedir. Eserinde bu taktiğe örnek olmak üzere çarpıcı ve akıl dolu pek çok öneri bulunmaktadır. Örneğin; bir yandan hayatının baharında, çok iri görünümü, etkileyici, tam teçhizatlı ve parlak zırhlı asker ya da subaylar yakından görülebilecek şekilde surların etrafında yürütülerek içeridekiler üzerinde büyük şaşkınlık

ve korku yaratılmak istenirken diğer yandan daha az etkileyici birliklerin uzağa yerleştirilerek düşmanın onların hayvan mı insan mı olduğu hakkında fikir yürütmekte zorlanması amaçlanır. Bu yanılgının oluşması için ordugâhın belirli bir mesafede kurulması ve her şeyin, kuşatılanlara asker gibi görünmesi istenir. Bu belirsizliğin bütün askerlerin yakından görünenler gibi etkileyici olduğu inancını yaratması beklenir. Bu tür yanıltma taktiğine verilen başka bir örnekte ise düşmana koordinatları verilen bir mevkiye saldırılacağı yönünde bir söylenti yayıp belirtilen yere sadece bir miktar kuvvet göndererek düşmanı orada bekletip muhasaranın odak noktasını değiştirerek strategosun güvenli bir yerde müstahkem bir yapı inşa etmesi için zaman kazanması sağlanır.

Muhasaralarda aşılması gereken en önemli engel surlardır. VI. Leo surlara düzenlenecek bir taarruz planında ordunun çok sayıda bölüme ayrılmasını ve her bölümün duvarlara merdivenler dayayarak surların etrafını daire şeklinde sarmasını emreder. Bu manevra esnasında aynı anda hareket edilip kuşatılanların çaresizlik ve keder içine düşmeleri istenir. Bu taarruzla eş zamanlı olarak koçbaşları, kaplumbağalar, kuleler ve diğer kuşatma makinelerinin surlara karşı kullanılması emredilerek içeridekilerin birçok yönden taciz edilmesi amaçlanır. Bu taciz sonrasında içeridekilerin bu makinelere karşı savunmalarını yoğunlaştırması surların diğer bölümlerinin ihmal edilmesine yol açacağından yeni birliklerin buralardan merdivenlerle güvenli bir biçimde duvara tırmanması amaçlanır. Eğer içeridekiler bu durumu fark edip merdivenlerden çıkan bu askerlere müdahale ederlerse makinelerin başında bulunan askerlerin saldırılarını daha da güçlü bir şekilde yapması emredilir. Taktikada surlara yapılacak böyle bir hücumu karşı konulamayacağı ileri sürülür.

VI. Leo muhasaralarda içeridekilerin lojistik ve psikolojik durumlarını gözlemlemenin önemini idrakinde olduğundan güçlü kale ya da şehir savunmalarında yüksek yerlerin hatta en yüksek noktaların işgalinin amaca giden yola kapı aralayacağını düşünür. Bu düşüncesini bir adım ileriye taşıyan VI. Leo, içeridekilerin tahkimatlarına güvenerek bazı yerleri savunmasız bırakabileceği ihtimalini göz önünde bulundurarak bu tür yerlerin ani bir taarruzla kısa sürede ele geçirilebileceğini ileri sürer. Ancak bu yerlerin tespit edilmesinin zor olduğunu ifade eder. Bu zorluğun üstesinden gelmek için de ele geçirilen hainlerden faydalanılmasını önerir. Bu tür müstahkem noktaların beklenmedik kaybının, savunmadakilerin direnişine son vereceğine ve hayatta kalmak için aman dilenmesine yol açacağına inanır. Hatta müstahkem bir duvara tırmanıp trampet çalan bir askerin dahi böyle bir kargaşanın fitilini ateşlemeye yetebileceğini ileri sürer.

Taktikada küçük bir tahkimat kuşatılıyorsa saldırının riskli veya masraflı olacağına inanılıyorsa ve kuşatılanların erzak sıkıntısı çekmediği biliniyorsa gece ve gündüz boyunca şaşırtıcı tacizlere başvurulması istenir. Bu taktikle birbiri ardına gelen çok sayıda saldırının içeridekileri bitkin düşüreceği düşünülür. Muhasara esnasında kuşatmayı başarıya götürecek her imkânın fırsata dönüştürülmesi önerilir. Bu oportünist yaklaşıma örnek olarak güçlü bir rüzgâr esiyorsa şehrin içinde kolayca ateşe verilebilecek yapıların ateş taşıyan oklarla yayılım atışına tutulması teklif edilir. Böyle bir taarruzda yangının

etkisini artırmak için alakatia veya tetrareai adı verilen makineler ile yanıcı maddelerle dolu taşların evlerin üzerine fırlatılması istenir. VI. Leo, bu kargaşa esnasında yani şehir sakinleri yangını söndürmekle meşgulken zeminin izin verdiği yerlere merdivenler koyularak güvenli duvarlara tırmanma emri verilmesini ister.

VI. Leo iyi tahkim edilmiş ve ele geçirilmesi düşünülemeyecek yerlerin tecrübeli ustalar tarafından yapılan makinelerle ele geçirilebileceği ileri sürer. Zamanın ve mekânın taleplerine göre tasarlanmış farklı türde ve yetenekte kuşatma makinelerinin varlığından haber veren VI. Leo muhasaralarda hangi makinelerin daha verimli ve uygun olacağına koşullara göre strategosun karar vermesini ister. Ancak eserinin muhasaralar kısmında bu makinelerden çok fazla bahsetmez. Sadece en bilinenlerinin adını geçirmekle yetinir. Bunlardan ilki yangınla tahrip olmaması için deri ya da başka malzemelerle kaplanan, surlara hasar vermek veya surlardaki düşmanla yüksekten savaşmak için kullanılan tekerlekli kulelerdir. İkincisi surlara tırmanmak için kullanılan tekerlekli, sert ahşap kirişler üzerine de yerleştirilebilen kompozit merdivenlerdir. Üçüncüsü surların kapılarını parçalayan koçbaşlarıdır. Dördüncüsü ise koçbaşları ile kuşatma kuleleri gibi savaş makinelerinin ve hendek dolduran ya da toprak altında tüneller kazarak surların temellerini zayıflatıp savunma hattını çökertmeye çalışan askerlerin üzerine örterek kaleden yapılan saldırılara karşı büyük bir kalkan görevi gören kaplumbağalardır.

Operasyonların gizliliğine ve zamanlamasına itina gösterilmesi isteyen VI. Leo bir kuşatmaya başlamak üzere yola çıktığında bu iş için özel olarak görevlendirilmiş süvari birliklerinin ya da askerlerin yolda karşılaşılan herkesi alıkoymasını ister ki bu ilerleyişten haber alınmasının önüne geçilebilsin. VI. Leo yıldızların ve ayın hareketlerini takip edip gece saatlerinin doğru tespit edilmesini tembih eder. Aksi halde operasyonların etkisiz olabileceğini belirtir.

VI. Leo muhasaranın başarıya ulaşması halinde insan kaybının en aza indirilmesi için şehir sakinlerinin onurunu zedeleyici davranışlardan kaçınarak zalimce ve kibirli bir tavırdan imtina edilmesini, halka mali yükler yüklemeyen, korkutmadan, ceza ile tehdit etmeden, haksız yere taciz etmeden, iyi, adil, nazik, insanca ve alçakgönüllü davranılmasını tavsiye eder. Bu stratejinin içeridekilerin itaat altına alınmasını kolaylaştıracağını, değilse boyun eğmiş olanların fikirlerini değiştirmesine ya da henüz boyun eğmemiş olanların direnişine neden olabileceğini ve bu insanların hayatları pahasına mücadeleye girmeyi tercih edebileceklerini öngörür.

Eğer muhasarada müdafî konumunda bulunuluyorsa ilk hamle olarak yaklaşan düşmana taarruz edilmesini teklif eden VI. Leo, düşmanı püskürtebilecek bir hücum düzenlemek söz konusu değilse yakında yaşanabilecek zorluklara karşı halkın, alınması gereken önlemler hakkında bilgilendirilmesini tavsiye eder. Böyle bir durumda her şeyden önce kuşatma altındaki insanların ihtiyaç duyacağı erzak stokunun kontrol edilmesi ikazında bulunur. Zira lojistik açıdan -özellikle de uzun süren muhasaralarda- ordunun savunmayı sürdürebilmesi erzak ikmalinin tamamlanmış olmasına bağlıdır. Bu noktada düşman

gelmeden önce kadınlar, yaşlılar, engelliler ve çocukların tahliye edilmesi büyük önem taşımaktadır. Eğer bu gerçekleştirilebilirse erzak, hem savaşılabilecek askerler için yeterli olacak hem de kuşatılmak üzere olan strategos hareket alanı kazanarak düşmanın taş atma makinelerine karşı önlemler alabilecek ve makineler inşa edebilecektir.

Taktikada muhasara altında su sıkıntısı çekilmemesi için neler yapılması gerektiği hususuna özel bir ehemmiyet verilmiştir. VI. Leo içme suyu sarnıçtan gelip bir kaynaktan sürekli akıyorsa veya içindeki su bir havuzu dolduramayacak kadar azsa suyun belirli bir sistem dâhilinde ölçülü dağıtılmasını emreder. Poliorkétika türü eserlerin hemen hepsinde kuşatma altındaki kuvvete ve sivil halka erzak ve uygun su kaynağı bulma vurgusu güçlüdür (De Obsidione Toleranda, 1947, p. 45-57). VI. Leo su bulunamaması durumunda yağmur suyunu tutacak sarnıçlar inşa edilinceye kadar büyük toprak kaplar ya da sağlam fiçiler inşa etmeyi teklif eder. Bu depoların içine nehir yatağından temiz çakıl taşları atılarak suyun tutulmasını ve dahi suyun durgunlaşıp kirlenmemesi için devir daim yaptırılarak havalandırılmasını ister. Sonra da bir sarnıcın nasıl yapılacağını teknik detayları ile anlatır. VI. Leo, erzakların kuşatılanları sağlıklı bir durumda tutmaya yetecek şekilde eşit olarak dağıtılmasını, bunları korumak için özellikle geceleri sürekli devriye gezdirilerek çalınmalarının önlenmesini emreder.

VI. Leo, muhasara altına alınma durumunda surlara düzenlenebilecek olası her türlü taarruza yönelik alınması gereken önlemleri didaktik bir biçimde açıklar. Surlara yapılan saldırılara karşı koruma olarak duvarların dışındaki siperler boyunca ağır hasırlar, kalın postlar, halatlar, tahtalar, kalaslar asılması ya da surların üzerine tuğla kaplama yapılması önerisinde bulunur. Kalelerin kapılarını devirmek için kullanılan koçbaşlarına karşı da tahıl kabuğu ve kumla doldurulmuş minderler veya çuvalların etkili olabileceğini belirtir. Düşmanın kullandığı kaplumbağaları devirmek ya da bunların üzerini açıp içindeki askerlere yukarıdan -açıkta kalanları ateşe vermek için- ziftle kaplı, sivri uçlu demirler ya da büyük tahta parçaları atmak suretiyle taarruzu etkisiz kılabilmek için neler yapılması gerektiğini ayrıntılı bir biçimde izah eder. Bununla birlikte halat ya da zincirlerle tutulan yanıcı nesnelere makinelerden aniden düşürülmesini ya da karşı ağırlıklar tarafından tekrar yukarı çekilebilen sivriltilmiş ağır taşlarla düşmana ağır hasarlar verilmesini emreder.

Müellif, düşmanın müstahkem mevkiileri yıkmak için tasarladığı makinelere karşı koymanın yollarının bulunmasını ister. Surlara taarruz etmek için kullanılan kulelere yangın çıkarıcı mühimmat veya taş atıcılar ile saldırmak gerektiğini eğer bu şekilde başarı sağlanamazsa duvarların içine ahşap veya başka bir malzemedeki savunma kuleleri inşa edilmesi talimatını verir. Bu kulelerdeki askerlerin rahat savaşabilmesi veya buralara silahların kolayca monte edilebilmesi için bu kulelerin çatısız bırakılmasını tavsiye eder. VI. Leo içerideki askerlerin surların dışında da savaşabilmesi için yan taraflarında sağa doğru açılan dar geçitler yer alan kuleler inşa edilmesini teklif eder. Böylece bu yan geçitten çıkan askerler hem düşman araçlarına zarar verebilir hem de kalkanlarıyla

korunup yukarıdaki askerler tarafından desteklenerek düşmanla göğüs göğüse çarpışmalara girme imkânı elde edebilirler.

VI. Leo muhasaranın sonucunu daha ziyade surlar üzerindeki mücadelenin belirleyeceğinin idrakindedir. Bu nedenle savunma stratejisini surlarda tatbik edilmesi gereken taktikler üzerine kurgulamıştır. Surlara merdiven kullanılarak tırmanma girişiminde bulunulursa daha önceden halatlarla mazgallardan aşağı sarkıtılan ağır keresteler, sandıklar ve değirmen taşlarının yukarı tırmanan askerlerin üzerine atılmasını isteyerek bu tehlikenin nasıl bertaraf edileceği tarif eder. Bu önlemin surların tüm çevresi boyunca alınmasını salık verir. Destek gruplarının surların tüm uzunluğu boyunca dağıtılmasını ve gerektiğinde tehdit altındaki bir bölgeye yardıma gidilebilmesi için yedekte başka bir birliğin tutulmasını ister. Böylece acil bir durumda surları savunmakla görevli birlikler bir yerden bir yere koşturmak zorunda kalmayacağı gibi savunma hattında da açık yer bırakılmayacaktır. Surlardan yaylarla, taşlarla ya da mancınıklarla yapılan atışların zamanlamasının isabetsiz ve etkisiz olmaması gerektiğine de dikkat çeken VI. Leo aksi takdirde düşmanın bunları ciddiye almayacağını vurgular.

Surların güvenliği uğranılan kuşatmanın sonuçsuz kalması için çok mühim olmakla birlikte içeride bulunanların uyumu da bir o kadar önemli görülmüştür. VI. Leo, strategosa şehir halkına düşmanın geri çekileceği zamana kadar sabırlı olmaları hususunda telkin ve tavsiyelerde bulunması talimatını verir. İç cepheyi güçlü kılabilmek adına çok büyük bir ordunun yardım için yola çıktığı söylentisinin yayılması bu bağlamda mübah görülen bir moral unsuru olarak kabul edilir. Benzer söylentilerin düşmanı korkutmak için de kullanılması istenir. Bu dezenformasyonlara ek olarak strategosun mümkün olduğu ölçüde karşı saldırılar başlatması gerektiğinin altı çizilir. Yaz aylarında etraftaki otların yakılıp düşman atlarının bakımının zorlaşması sağlanarak süvarilerin buldukları yerde uzun süre duramaması ve saf dışı bırakılması istenir. Böylelikle düşmanın moralinin bozulması ve şehir sakinlerinin motivasyonunun yükseltilmesi hedeflenir.

Şehir ya da kale içerisinde mevzi gerisinde vuku bulan, olası başkaldırı girişimleri ya da kişiler arası anlaşmazlıkların sulh yoluyla çözülmesi önerilir. Eğer huzursuzluk devam ederse bu kişilere surların farklı bölgelerinde görev verilmesi istenir. Böylece husumetlerin sonlanması, ayaklanma teşebbüslerinin engellenmesi ve dahi şehir savunması kendilerine emanet edildiğinden, bu kişilerin böylesi hareketlerin içerisinde bulunmaktan utanarak sorun çıkarmaktan imtina etmesi beklenir. Bütün bunlar yapılamıyorsa tehlikeyi savuşturmak için sorun çıkarma potansiyeline sahip olanların başka bir yere nakledilip kontrol altında tutulması emredilir. Ayrıca ihanet girişimlerine dikkat çekilerek önlemler alınması hususuna vurgu yapılır. Bu tür olumsuzlukların yaşanmaması için izin almadan hiç kimsenin düşmanla yazışmasına ve görüşmesine izin verilmemesi uyarısında bulunulur.

Muhasara altındayken herkesin savunmaya katılması, güvenliğin sağlanması için kapıların güvenilir askerlere emanet edilmesi, kimsenin surların dışına çıkıp gereksiz yere cesaret gösterisi yapmasına izin verilmemesi, ancak surlar için ciddi tehdit oluşturan bazı kuşatma makinelerinin devre dışı bırakılması gerekiyorsa ya da başka zorunlu ihtiyaçlar hâsıl olduysa bu tür bir eyleme müsaade edilmesi, bunun dışında hiç kimsenin dışarıya çıkarak kendini tehlikeye atıp yaralanmaması istenir. VI. Leo'ya göre eğer bu kurallara uyulmazsa en yetenekli askerler dahi yaralanıp öldürülebilirdi. Bu tür bir olay geride kalanların cesaretinin kırılmasına sebep olup mağlubiyete giden yolu aralayabilirdi. Bu nedenle askerlerin güvenliğinin sağlanması hayati bir husus olarak değerlendirilmiştir. Bu güvenliği sağlamak ve ani gece saldırılarını -ve firarları- engellemek için surlara güçlü ve uyanık nöbetçiler yerleştirilmesi şiddetle tavsiye edilir. Nitekim dışarıdaki birlikler içeridekilerin ne planladığını bilemez ama içeridekiler duvarların üzerinden, dışarıdakilerin ne tür harekâtlar planlandığını rahatlıkla görebilir. VI. Leo; bu durumun, oluşturulacak nizami bir nöbet sistemi ile düşmanın hareketlerinden haberdar olunup ani saldırıların püskürtülebileceği bir avantaja dönüştürülmesini ister.

Değerlendirme

Görece kısa zamanda sonuç alınan meydan muharebelerine göre her iki taraf için de daha meşakkatli, uzun soluklu ve yıpratıcı bir sürece sahip olan muhasaralar çoğu kez kahramanlık gösterisi sergilenecek muharebe türlerinden değildir. Bir taraf surların içerisinde zamana karşı hayatta kalma mücadelesi verirken diğer taraf surların dışında yüksek duvarları aşmak için kurnazca planlanmış taktikler ve makineler icat etme peşindedir. Bu süreç satranç oyunu misali karşılıklı strateji ve taktiklerle sürdürülür.

Muhasara alanları karşılıklı sabır, dirayet ve irade gösterisine sahne olur. Bununla birlikte muhasaralara ilişkin çoğu anlatı bir kaleyi veya şehri ele geçirmek için defalarca deneyimlenmiş tekniklerin kullanıldığını gösterir. Bu, her hamlenin tahmin edilebilir olmasına neden olduğundan olsa gerek VI. Leo; strategosun, olanakların elverdiği ölçü ve mantık çerçevesinde yüksek risk alabilen bir girişimci olmasını ister. Zira muhasaralarda hangi tarafta bulunulursa bulunulsun safi kaba güçten ziyade akıl ile hareket edildiğinde başarıya ulaşabileceği anlaşılmaktadır.

Muhasaraların konu edildiği eserlerde verilen talimat ve tavsiyeler zafere giden yolları genellikle doğrudan değil dolaylı olarak tarif eder. İkmal yollarını keserek içeridekileri su ve erzak yoksunluğu ile teslim olmaya zorlamak, garnizonu silah bırakmaya ikna etmek için psikolojik harp taktikleri kullanmak, yanıltıcı ve yıldırıcı hamlelerde bulunmak, surlarda gedikler oluşturarak ya da surları yıkmaya çalışarak tedirginlik yaratmak, düşmanı taciz ederek anksiyete oluşturmak, korku yaratmak, iyi niyet gösterileri ile halkın direnişini kırmak, halk veya askerler arasında anlaşmazlık çıkarmak, espionaj faaliyetlerinde bulunmak, kuşatılmış nüfusu demoralize etmek, caydırıcı muharebe makineleri inşa etmek gibi pek çok muhasara usulü bu dolambaçlı yolun olağan pratikleri olarak sıralanabilir.

Doğu Roma tarihinde muhasaralar genellikle imparatorluk toprakları üzerinde vuku bulduğundan bu muharebeleri aynı zamanda bir ana yurt savunması olarak değerlendirmek gerekir. Zira kaybedilip kazanılan şehirlere paralel olarak imparatorluk tarihi, dalgalanan sınırların gölgesinde yazılmıştır. Konstantinopolis bile birçok muhasaranın hedefi olmuş ve en nihayetinde imparatorluk bir muhasara ile son bulmuştur. Bu bağlamda poliorketikalar üzerinden ortaya konulan muhasara sanatı Doğu Roma askerî geleneğinin en güçlü olduğu alanlardan biri olmak zorundaydı.

VI. Leo'nun taktikadaki muhasaralar ile ilgili bölümünün nispeten hacimli olması müellifin hükümdarlık döneminde takip ettiği askerî stratejinin gerekleri ile alakalı görünmektedir. Nitekim eserinde Doğu Roma sınırları içerisindeki müstahkem şehir veya surlarla çevrili kasabaların düşman tarafından sık sık kuşatıldığını belirtir. Bu bağlamda VI. Leo'nun Antik dönemden itibaren kazanılmış olan askerî tecrübeleri bir süreklilik içerisinde teknolojik yeniliklerle güncelleyerek yeniden gündeme getirdiği taktikasının ortaya çıkış tarihinin, siyasal ortamın Doğu Roma lehine değişmeye başladığı dönemin başlangıç evresine denk gelmesini rastlantı olarak değerlendirmek bir nebze safdillik olacaktır.

KAYNAKLAR

- Cheyne, Jean-Claude (2018). Bizans Dünyası Bizans İmparatorluğu (641-1204), Çev. Aslı Bilge, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- De Obsidione Toleranda (1947). Edit. H. Van Den Berg, Leiden.
- Decker, Michael J. (2016). Bizans Savaş Sanatı, Çev. A. Tunçer Büyükonat, İstanbul, Doruk Yayınları.
- The Taktika of Leo VI (2010). Text, Translation, And Commentary By George Dennis Washington, Dumbarton Oaks Research Library and Collection.
- Foss, Clive; Winfield, David (1986). Byzantine Fortifications An Introduction, Pretoria, The University of South Africa.
- Haldon, John (2003). Warfare, State and Society in the Byzantine World 565-1204, London, Taylor&Francis Group.
- Haldon, John (2009). The Byzantine Wars, Stroud, The History Press.
- Heath, Ian (2014). Bizans Orduları (900-1461), Çev. Buket Bayrı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Makrypoulias, Christos G. (2018). "Siege Warfare: The Art of Re-capture", A Companion to the Byzantine Culture of War, c. 300-1204, Ed. Yannis Stouraitis, Leiden, Brill, 356-393.
- McGeer, Eric (1988). "Infantry vs. Cavalry: the Byzantine Response", *Revue des Études Byzantines*, 46, 135-145.
- McGeer, Eric (1991). "Taktika of Leo VI", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, V. 3, Oxford, Oxford University Press, 2008.
- McGeer, Eric (2016). "Byzantine Siege Warfare in Theory and Practice", *Byzantine Warfare*, Ed. John Haldon, London and New York, Routledge, 519-525.
- Rojas, Manuel (2014). "Some Problems in the Study of the Conduct of Warfare in the Eleventh Century", *Jerusalem the Golden: The Origins and Impact of the First Crusade*, Eds. Susan B. Edgington, Luis García Guijarro, Turnhout, Brepols Publishers, 51-74.
- Sullivan, Denis F. (2000). *Siegecraft Two Tenth-Century Instructional Manuals by 'Heron of Byzantium'*, Washington, Dumbarton Oaks Research Library and Collection.
- Sullivan, Denis (2016). "Tenth Century Byzantine Offensive Siege Warfare: Instructional Prescriptions and Historical Practice", *Byzantine Warfare*, Ed. John Haldon, London and New York, Routledge, 497-518.